

Riktlinje för materiellt bistånd

Fastställd av Generalsekreteraren 2020-04-06
Reviderad 2021-04-06

Innehållsförteckning

1	Möta grundläggande humanitära behov med materiellt bistånd.....	1
1.1	Riktlinjer Svenska Röda Korset.....	1
1.2	Riktlinjens omfattning och avgränsning.....	1
1.3	Bakgrund.....	1
1.4	Samhällets ansvar	1
2	Vad är materiellt bistånd?.....	2
2.1	Kläder.....	2
2.2	Tak över huvud	2
2.3	Andra insatser	2
2.4	Materiellt bistånd som del av verksamhet.....	2
2.5	Gränsdragning till ekonomiskt bistånd	2
3	Principer för materiellt bistånd	3
3.1	När ges materiellt stöd?	3
4	Bedömning och Beslut om Materiellt bistånd	3
4.1	Kontrollfrågor	3
4.2	Hållbarhet och avslut	4
4.3	Dokumentation.....	4

1 Möta grundläggande humanitära behov med materiellt bistånd

1.1 Riktlinjer Svenska Röda Korset

Riktlinjer beskriver rekommenderade sätt att agera och fastslår absoluta gränser och ska-krav. De kan till exempel ange vilken typ av åtgärder och tillvägagångssätt vi bör välja, och sätta gränser för omfattningen. Riktlinjer kan även uttrycka Svenska Röda Korsets grundläggande uppfattning i en sakfråga och ligger fast över tid. En riktlinje kan innehålla direktiv, föreskrifter samt handlingsordningar, arbetsordningar, delegationsordningar och positioner. De beslutas av styrelsen, generalsekreteraren eller den avdelningschef generalsekreteraren har delegerat ansvar till.

1.2 Riktlinjens omfattning och avgränsning

Denna riktlinje ger vägledning till kretsar, frivilliga, förtroendevalda och anställda i hur Svenska Röda Korset beslutar om och tillhandahåller materiellt bistånd.

Kretsar som har pågående verksamheter med att lokalt tillhandahålla t.ex. kläder och annat bistånd ska anpassa sitt arbete till denna riktlinje.

Riktlinjen är fastställd av Generalsekreteraren och baseras på de av styrelsen fastställda tillämpningsföreskrifterna för stadgarna som beslutats av riksstämman.

1.3 Bakgrund

En del av vårt humanitära arbete handlar om att tillhandahålla materiellt stöd såsom kläder, mat, dryck och tak över huvudet. Vi gör detta för att möta grundläggande humanitära behov hos människor i både akuta eller långvariga situationer av nöd.

Med *grundläggande humanitära behov* avses sådant som är nödvändigt för en människas överlevnad och hälsa, till exempel att äta, sova, sköta hygien och ha lämpliga kläder.

I Sverige har vi under de senaste åren sett en ökad humanitär utsatthet, där fler människor antingen faller igenom samhällets skyddsnät eller inte omfattas av det. För att kunna möta dessa genomfördes ett antal förändringar och förtydligande på Riksstämman 2019.

Ett förtydligande gjordes så att § 15 i Svenska Röda Korsets stadgar klargör att materiellt bistånd får ges i särskild situation till enskild person. Tillämpningsföreskrifterna till stadgarna tydliggör hur denna paragraf ska tolkas och tillämpas. Den strategiska inriktningen befäster även att Svenska Röda Korset ska göra lokala behovsundersökningar, tillhandahålla materiellt stöd såsom kläder, mat och dryck samt bidra till att erbjuda tak över huvudet till människor i akut hemlöshet, till exempel genom att öppna mötesplatser eller värmestugor. Detta för att möta grundläggande humanitära behov hos människor framför allt i akuta eller långvariga situationer av nöd och för att kunna påtala brister och på så vis bidra till en förändring.

1.4 Samhällets ansvar

Frågan om materiellt bistånd till enskilda behöver sättas in i ett större sammanhang där statens och kommunens roll påverkar hur Röda Korsets eventuella uppgift utifrån grundprinciperna ska utformas. Det är viktigt att inte omedelbart ta över ett uppdrag där staten har ett tydligt utpekad ansvar.

Kommunerna i Sverige har det yttersta ansvar för att alla som vistas i kommunen får den hjälp och det stöd de behöver, detta fastställs i socialtjänstlagen (2001:453, SoL) när det gäller personer som inte är folkbokförda i kommunen har socialtjänsten en skyldighet att tillfälligt bistå den enskilde med insatser.

Vi bör alltid genom påverkan och dialog med ansvariga aktörer anstränga oss för att förmå dessa att agera för att täcka individens grundläggande behov. Först när vi ser att ansvariga aktörer inte möter dessa behov kan vi ge materiellt bistånd.

2 Vad är materiellt bistånd?

Materiellt bistånd innebär att tillgodose ett humanitärt behov med materiella ting till exempel genom utdelning av mat, kläder, filter eller hygienartiklar. Oftast handlar det om väldigt basala föremål som säkerställer en persons överlevnad och grundläggande mänskliga behov.

Det kan också handla om att erbjuda tak över huvud och möjlighet att sköta hygien och andra avgörande förutsättningar för en människas liv och hälsa.

2.1 Kläder

Kläder är en vanlig form av materiellt bistånd. Allmän vägledning för hur insamlade kläder hanteras hos kretsar och i second hand-butiker ges i **Riktlinje för kläder, textilier och andra gåvor**.

2.2 Tak över huvud

Att erbjuda tak över huvud vid akut eller långvarig hemlöshet kan en krets göra genom samverkan med kommunen eller andra aktörer från civilsamhället.

Olika former av tak över huvud är fadderhem, värmestugor, tillfälliga boenden eller genom att under en period öppna upp en mötesplats.

2.3 Andra insatser

En krets kan också själva eller i samverkan med andra erbjuda möjlighet att tvätta kläder eller sköta hygien genom att upplåta användande av duschar och toaletter.

2.4 Materiellt bistånd som del av verksamhet

I samband med en verksamhet i Röda Korsets regi kan viss utrustning, transport eller annat material vara en del av verksamheten. Sådana gemensamma aktiviteter kan, till exempel, vara utflykter eller fritidsaktiviteter då Röda Korset kan stå för kostnader för transport, inträde, mat, kläder och liknande förutsättningar för verksamheten. Det kan även handla om att kunna ta sig till en verksamhet, till exempel bussbiljett för att komma till språkcaféet eller läxhjälpen.

2.5 Gränsdragning till ekonomiskt bistånd

Enligt våra stadgar får Svenska Röda Korset inte ge ekonomiskt bistånd till enskilda. I vissa fall kan dock ekonomiska medel för att tillgodose humanitära behov anses vara materiellt bistånd. Det kan också handla om att säkerställa att individer kan ta del av våra verksamheter. Dessa situationer är följande:

- Utgifter som betalas för en enskild som en del av en rödakorsverksamhet samt utgifter som vid behov betalas ut för att möjliggöra deltagande i en rödakorsverksamhet (se även 2.4)
- Kuponger, presentkort eller betalkort laddade med en begränsad summa pengar för ett tydligt avgränsat ändamål som mat eller kläder med syfte att tillgodose ett identifierat humanitärt behov.
- Att ersätta omkostnader för en verksamhet, till exempel ett fadderhem med förmedlade medel från kommunen eller med egna medel.
- Svenska Röda Korset arbetar med familjeåterförening för att människor på flykt ska tillförsäkras rätten att leva med sin familj och att familjer som splittrats ska ges möjlighet att återförenas inom kortast möjliga tid. Genom resestödsverksamheten betalas utgifter i syfte att skapa en skyndsam återförening där detta av ekonomiska skäl annars inte skulle vara möjligt.

I Svenska Röda Korsets internationella verksamheter utgör reglerat förmedlade kontanter en del av det humanitära biståndet. Det är ett alltmer vanligt förekommande sätt att stötta personer i utsatthet, som både är effektivt och bidrar till att stärka en persons värdighet och egenmakt.

3 Principer för materiellt bistånd

3.1 När ges materiellt stöd?

Enligt § 15 i stadgarna får materiellt bistånd ges i *särskild situation* till enskild person. En särskild situation handlar om individens bristande möjligheter att tillgodose sina grundläggande humanitära behov och mänskliga rättigheter. En särskild situation kan uppstå plötsligt till följd av en allvarlig och akut kris eller katastrof eller det kan vara en långvarig livssituation präglad av nöd och utsatthet.

En *akut kris eller katastrof* är en situation som kan beskrivas som att stödet inte kan vänta eller det finns en omedelbar fara för liv och hälsa. Dvs den enskilde behöver stöd omgående. Det kan till exempel vara stöd till personer som drabbats av en plötslig personlig katastrof, brand, olycka eller liknande. Men också till personer som inte kan eller förmår ta sig till relevant myndighet p.g.a. hemlöshet, psykisk instabilitet eller liknande och där det finns ett akut behov.

Exempel på sådana *livssituationer* är hemlöshet, svår ohälsa och fattigdom där människor har fallit helt eller delvis utanför samhällets skyddsnät och inte får stöd från myndigheter. För människor som inte omfattas av myndigheternas skyddsnät t ex människor som vistas i landet som papperslösa, kan en situation av nöd vara mycket långvarig och samtidigt bli akut.

Visst materiellt bistånd kan också utgöra del av, eller förutsättning för att kunna *ta del av en rödakorsverksamhet*.(se beskrivning nedan)

4 Bedömning och Beslut om Materiellt bistånd

Utdelning av materiellt bistånd ska ske utifrån lokala behovsanalyser och individens behov av stöd. Materiellt bistånd får ges till människor som på grund av den situation de befinner sig i inte på annat sätt kan tillgodose sina grundläggande behov. Beslut om på vilket sätt och till vem materiellt bistånd ska distribueras ligger hos kretsstyrelsen eller ansvarig chef, vid verksamhet inom tjänsteorganisationen. Beslutet kan också delegeras. Hos en krets kan beslutet till exempel delegeras till verksamhetsansvarig eller frivilligledare. Om behov av materiellt bistånd uppstår under en insats där nationell krisledningsstab är aktiverad så ligger beslutet hos Stabsledaren.

4.1 Kontrollfrågor

För att utdelning av materiellt bistånd ska ske i linje med Svenska Röda Korsets uppdrag, våra grundprinciper och med beaktande av vår stödjande roll till staten inom det humanitära området behöver ett antal kontrollfrågor ställas innan insats påbörjas. Exempel på kontrollfrågor för att göra en bedömning:

- Syftar det tilltänkta biståndet till att täcka ett grundläggande humanitärt behov?
- Befinner sig individen/målgruppen i en situation av nöd, akut eller långvarig?
- Kan individen/målgruppen få sina behov tillgodosedda på annat sätt? Kan stat eller kommun tillgodose individens behov?
- Hur förhåller sig den tilltänkta insatsen/åtgärden till våra grundprinciper? Riskerar den t.ex. vara diskriminerande?
- Riskerar insatsen att påverka individen/målgruppen direkt eller indirekt negativt?

Se även Svenska Röda Korsets Skyddspolicy som beskriver hur Svenska Röda Korset ska arbeta för att säkerställa att alla våra verksamheter har ett grundläggande skyddsperspektiv, samt även Antidiskrimineringspolicyen som fastställer Svenska Röda Korsets grundläggande positioner och agerande i frågor som rör diskriminering och inkludering.

Krets och tjänstepersonsorganisationen kan alltid ge vägledning och hjälpa personen komma i kontakt med rätt myndighet, det kan göras om personen har fått ta del av materiellt bistånd, men även i situationer då materiellt bistånd inte har kunnat utges.

4.2 Hållbarhet och avslut

Innan en insats påbörjas är det viktigt att man även har tänkt igenom att det både finns goda förutsättningar för ett hållbart åtagande, samt att det finns en planering för hur insatsen begränsas och avslutas, se följande punkter för stöd:

- Planera för hur länge och i vilken omfattning insatsen/verksamheten ska pågå.
- Säkerställ att det finns tillräckligt med frivilliga, resurser, finansiering för att bedriva verksamheten i den omfattningen, under den tidsperioden.
- Målgruppen bör informeras om när insatsen/verksamheten planeras att avslutas.
- Se över om det finns andra insatser som målgruppen kan behöva inför ett avslut, till exempel utökad information och rådgivning.
- Om behov kvarstår när insats/verksamhet ska avslutas, vilka åtgärder ska göras då. Finns möjlighet till förlängning? Kan någon annan aktör ta vid?

4.3 Dokumentation

Lokalt är det kretsstyrelsen som ansvarar för beslut att ge materiellt bistånd till enskilda. Kretsstyrelsen kan delegera hanteringen av detta till en eller flera personer i kretsen. Det är viktigt att beslut om insatser, inklusive gåvor till enskilda dokumenteras och rapporteras till kretsstyrelsen regelbundet samt även rapporteras till rödakorsstyrelsen vid den årliga kretsrapporteringen. Dokumentation ska innehålla information om vem som tagit emot en insats (ange kön och ålder) och skälet till varför ett materiellt bistånd har getts. I en större akut situation behöver inte detta ske på individnivå. Hantering av personuppgifter sker enligt Svenska Röda Korsets riktlinjer för skydd av personuppgifter. Information om hur Röda Korset behandlar personuppgifter ges till personen under det första mötet. Den statistik som registreras kommer att anonymiseras. Kretsen tar bort själva deltagarlistan men antal, kön, ålder och skälet till materiellt bistånd finns med.